

UDK: 339.92.061.1(EU)
izvorni znanstveni rad
primljen 20. ožujka 2007.

Ana Rozić,
mlađi asistent Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru

ZAJEDNIČKA ORGANIZACIJA TRŽIŠTA ZA VINO EUROPSKE UNIJE I PREDSTOJEĆA REFORMA

Vino je jedan od najznačajnijih poljoprivrednih proizvoda u Europskoj uniji i ono se u mnogo čemu razlikuje od ostalih proizvoda prve prerade. Iako zajedničke organizacije tržišta upravljaju skoro svim proizvodima u Europskoj uniji, Zajednička organizacija tržišta za vino jedna je od najsloženijih i najvećih organizacija tržišta u sklopu Zajedničke poljoprivredne politike. Njezina posebnost ogleda se u činjenici da se njome ne reguliraju samo pitanja tržišnog karaktera, poput cijena ili trgovine s trećim zemljama, nego i mnogi tehnološki aspekti proizvodnje i prodaje vina. Postojeći pravni okvir ZOT-a za vino uspostavljen je 2000. godine stupanjem na snagu Uredbe Vijeće EU 1493/1999. Osnovni cilj koji se nastojao postići reformom ZOT – a u sklopu Uredbe 1493/1999 je uspostava tržišne ravnoteže. Danas, sedam godina kasnije, EU je suočena s novim izazovima te je daljnja reforma zajedničkog tržišta za vino neizbježna.

Ključne riječi: vino, zajednička organizacija tržišta za vino, mjere intervencije, strukturalne mjere, proizvodni viškovi, destilacija, potpore i subvencije

Europska unija (*u daljnjem tekstu EU*) vodeći je svjetski proizvođač vina s 45% udjelom u svjetskom uzgoju vinove loze i čak 60% udjelom u svjetskoj proizvodnji vina. Ona je ujedno i najveći svjetski izvoznik vina. U svjetskom izvozu EU sudjeluje sa 70%, dok je potrošnja vina u EU neznatno manja i čini oko 60% svjetske potrošnje vina.

Tijekom posljednjih nekoliko godina prosječna proizvodnja vina u EU, ne uzimajući u obzir nove države članice Bugarsku i Rumunjsku, iznosila je 173 milijuna hl¹ vina godišnje.² Vrijednost ostvarene proizvodnje dosegla je iznos od 16.1 milijardi EUR-a. Pretpostavka je da će ulaskom Rumunjske i Bugarske proizvodnja vina porasti za 7 milijuna hl³ godišnje.

1) 1 hl= 100 l. Osim ovih mjernih jedinica u anglosaksonskoj terminologiji se češće koriste termini galon, bušel i barel (1 galon = 4,546 l; 1 bušel = 36,37 l; 1 barel = 158, 97l)

2) Directorate General for Agriculture and Rural Development, Report on the wine sector, European Commission, 2006., str. 2

3) Proizvodnja vina ostvarena u Bugarskoj i Rumunjskoj čini oko 4% ukupne proizvodnje vina u EU 25.

Od zemalja EU najveću proizvodnju ostvaruje Francuska s godišnjim prosjekom proizvodnje od 55 milijuna hl vina⁴. To čini 30.6% ukupne proizvodnje vina u EU, s ostvarenom vrijednošću od 7.7 milijarde EUR-a ili pola proizvodne vrijednosti vinskog sektora cijele EU⁵.

Italija je drugi po veličini proizvođač vina u EU s godišnjom proizvodnjom od 51 milijun hl vina.⁶

Iako je Španjolska⁷ treći po veličini proizvođač vina u EU⁸, mnogo je zanimljivija proizvodnja vina u Njemačkoj. Ona je, naime, u pogledu vrijednosti izjednačena sa španjolskom proizvodnjom, međutim količina vina proizvedenog u Njemačkoj je trostruko manja i iznosi svega 10 milijuna hl. Od ostalih država članica koje ostvaruju znakovitu proizvodnju vina treba spomenuti Portugal (7.2 milijuna hl) jer je to zadnja država članica čija vrijednost proizvodnje vina premašuje 1 milijardu EUR-a. Među značajnijim proizvođačima vina su i Mađarska (4.5 milijuna hl ili 181 milijuna EUR-a), Grčka (3.6 milijuna hl ili 46 milijuna EUR-a) te Austrija (2.5 milijuna hl ili 437 milijuna EUR-a). Ako se izuzmu Bugarska i Rumunjska, za koje je još uvijek rano dati podatke⁹, od novih država članica veću proizvodnju vina ostvaruje, osim Mađarske, jedino Slovenija s proizvedenih 1 milijun hl vina godišnje¹⁰.

Srednjoročna prognoza za vinski sektor za razdoblje do 2010./2011. godine pokazuje da će, bez reforme zajedničke organizacije tržišta za vino i na osnovu sadašnjih pokazatelja i očekivanih kretanja u proizvodnji, potrošnji i trgovinskoj dinamici, proizvodnja vina u EU ostvariti višak od 27 milijuna hl, što će činiti čak 15 % ukupne proizvodnje vina¹¹.

Nasuprot rastu proizvodnje, EU je zadnjih nekoliko desetljeća suočena sa stalnim padom potrošnje vina.¹² Pad potrošnje vina se posebno odnosi na stolna vina,¹³ dok je potrošnja kvalitetnih vina u stalnom porastu. Posljednjih dva desetljeća porasla je po-

4) Statistički podaci o ostvarenoj proizvodnji, izvozu i uvozu vina preuzeti su iz MEMO/06/245, Bruxelles, 22. 06. 2006.

5) Postotak sudjelovanja francuske proizvodnje vina dan je u odnosu na proizvodnju vina u 25 država članica EU.

6) Proizvodnja vina u Italiji čini 28.5 % ukupne proizvodnje vina u EU, a njezina vrijednost prelazi 4.2 milijuna EUR-a

7) Francuska, Italija i Španjolska su 3 najveća svjetska proizvođača vina u kojima se ostvaruje preko 50% ukupne svjetske proizvodnje vina. I dok Italija i Francuska zadnjih 10 godina bilježe znakovit pad u proizvodnji vina, španjolsku industriju vina karakterizira drukčiji trend.

8) Godišnja proizvodnja vina u Španjolskoj iznosi 43 milijuna hl, što je 23.2% ukupne proizvodnje vina u EU, a vrijednost koja se njome ostvaruje je 1.2 milijarde EUR-a ili 7.6% ukupne vrijednosti proizvodnje vina u EU.

9) Zbog povoljnog zemljopisnog položaja, te odgovarajuće klime i duge povijesti bavljenja, vinarstvo na ovim područjima može se očekivati da će proizvodnja vina u ovim zemljama u veliko pridonijeti vinskom sektoru EU.

10) Ostale članice ostvaruju sljedeće iznose: Češka (520 000 l); Slovačka (440 000 l); Cipar (425 000 l); Luksemburg (140 000 l) i Malta (67 000 l).

11) Ako se količina vina, koja će destilirati za dobivanje goriva ili nekih drugih proizvoda od vinskog alkohola, ne uzme kao višak, ostvareni višak proizvodnje vina iznositi će 15 milijuna hl ili 8.4% ukupne proizvodnje.

12) Potrošnja vina u EU je u razdoblju od 1984. do 2003. godine pala za 11% ili 15 milijuna hl. Znakovit pad potrošnje vina na jugu Europe, kompenziran je, u jednoj mjeri, pojavom novih konzumenta vina na istoku i sjeveru Europe.

13) Pad potrošnje stolnih vina posebno se odnosi na zemlje južne Europe.

trošnja crvenog vina u svim državama članicama, osim u Francuskoj, gdje od prije prevladava veća sklonost crvenom vinu. Rast potrošnje vina bilježi se u sjevernijim europskim državama (Danskoj, Velikoj Britaniji i Njemačkoj), kao i u onim državama gdje je godišnji prosjek potrošnje vina ispod ili oko 30 l vina. Padu potrošnje vina pogoduje i neuravnotežena porezna slika. Unatoč uspostavi jedinstvenog tržišta i činjenici da je nekoliko smjernica doneseno s ciljem ujednačavanja trošarina na alkoholna pića¹⁴, pa tako i vino, to se još nije dogodilo. Trošarine na vino variraju između država članica EU od 0 €/hl do 273 €/hl za mirna vina, pa do 546 €/hl za pjenušava vina. Stopa PDV-a na vino također je u disparitetu i kreće se od 12% (Portugal, Luksemburg) do 25% (Švedska, Danska, Mađarska).¹⁵ Zemlje s visokom stopom PDV-a na vino i visokim trošarinama na alkoholna pića ostvaruju i manju potrošnju vina.¹⁶

U pogledu izvoza i uvoza vina EU je u novije vrijeme zatečena iznimnim porastom uvoza vina iz tzv. *zemalja novog svijeta*.¹⁷ U 2005. godini je u EU uvezeno preko 11.8 milijuna hl vina. Najviše uvoznih vina dolazi iz Australije, Južnoafričke Republike, Sjedinjenih Američkih Država i Čilea. Porast uvoza vina u EU posljedica je nekoliko činjenica. Prvenstveno, liberalizacijom tržišta u skladu sa Sporazumima iz Urugvajске runde pregovora u sklopu Svjetske trgovinske organizacije (*u daljnjem tekstu WTO-a*), otvoren je put ulasku novih proizvođača vina na EU tržište. Zahvaljujući djelomično i toj činjenici, ova četiri svjetska proizvođača vina ostvaruju u zadnjem desetljeću enormne stope rasta izvoza vina. Južnoafrička Republika bilježi, u razdoblju od 1993. do 2003. godine, stopu rasta izvoza vina od čak 770%.¹⁸ Stope rasta izvoza u Australiji, Čileu i SAD-u nešto su manje, ali i dalje su iznimno velike.¹⁹ Posljedica je to agresivnije trgovinske politike i razvoja proizvodnje vina u ovim zemljama.

Među zemljama članicama EU najveći uvoznici su Velika Britanija, Njemačka i Francuska.

Od 1996. godine i izvoz vina iz EU raste, ali po manjoj stopi od uvoza. S ostvarenih 13 milijuna hl izvezenog vina²⁰ EU je i dalje zadržala vodeće mjesto među svjetskim izvoznicima vina. Tomu prije svega pridonosi činjenica da je vrijednost izvezenog vina iz EU oko 351 €/hl, a vrijednost uvezenog vina svega 207 €/hl. Europska unija najviše vina izvozi u SAD-e, Švicarsku, Kanadu i Japan.

14) Smjernica Vijeća EEZ 92/84 i 92/83 od 19. listopada 1992. god. o uskladjivanju stopa trošarina na alkohol i alkoholna pića (OJ L 316, 31.10.1992.)

15) Directorate General for Agriculture and Rural Development, *WINE – Economy of the sector*, European Commission, 2/2006. str. 13.

16) Od ovog pravila postoje izuzeci, kao što su Finska, Danska i Irska, gdje se, unatoč visokim stopama PDV-a i trošarina na vino, ostvaruje znatna potrošnja.

17) U zemlje, nove proizvođače vina, spadaju prije svega SAD-e, Argentina, Čile, Južnoafrička Republika i Australija.

18) Directorate General for Agriculture and Rural Development, *Toward sustainable European wine sector, World trade in wine*, European Commission, 6/2006., str. 4.

19) U istom razdoblju stopa rasta izvoza vina u Australiji je iznosila 500%, Čileu 270%, a SAD-u 160%.

20) Količina izvezenog vina iz EU u 2005. godini

O VINU

Vino je jedan od najvažnijih poljoprivrednih proizvoda u EU. To je proizvod prve prerade koji se u mnogo čemu razlikuje od ostalih poljoprivrednih proizvoda. U poljoprivrednoj proizvodnji EU vino sudjeluje s jednakim udjelom kao i pšenica.²¹

Grožđe se već tisućama godina uzgaja od Male Azije preko Europe do Sjeverne Amerike, Australije i Afrike.

Uzgoj vinove loze i proizvodnja vina stari su koliko i sama civilizacija. Teško je za pravo ocijeniti gdje su proizvedene prve kapljice vina. Neki dokazi upućuju da se vino proizvodilo još 6000. god. pr. Kr. u Mezopotamiji. U Grčkoj je ono smatrano darom bogova, a ponekad i vraga. Povijesni podaci nas upućuju da se vinova loza uzgajala oko Crnog i Kaspijskog mora još prije 7 do 9 tisuća godina. S tih područja se uzgoj vinove loze širio prema istoku do Indije, prema jugu do Pakistana i Egipta, te prema zapadu na Balkanski poluotok i do naših krajeva.²² Kulturu gajenja vinove loze u naše krajeve donijeli su Tračani iz Male Azije da bi Grci, sa Sicilije, 385. god. pr. Kr., osnovali svoja naselja na Hvaru, Korčuli, Visu i današnjem Trogiru. Odatle se uzgoj vinove loze proširio na cijelo jadransko područje.²³ Uspostavom rimske vlasti na Mediteranu dolazi i do širenja umjetnosti proizvodnje i pijenja vina.²⁴ Kako je proizvodnja vina postala rafiniranija, tako su i oni koji su uživali u njemu postajali sofisticiraniji. Grčki povjesničar Tacit još je u 5. st. pr. Kr. napisao da su ljudi prestali biti barbari onog trenutka kad su naučili uzgajati vinovu lozu i maslinu.²⁵

Nakon pada Rimskog Carstva umjetnost proizvodnje vina očuvala se prije svega zahvaljujući svećenicima koji su smatrali da uzgoj grožđa i pravljenje vina od njega opuštajuće djeluje na čovjeka.

Iako je proizvodnja vina potekla s Bliskog Istoka, Europa je bila i ostala kolijevka uzgoja vinove loze i vina. U svijetu najpoznatija regija po proizvodnji vina, francuski Bordeaux, još je za vrijeme Napoleonovih ratova izaziva zavist ostatka svijeta.²⁶

Nakon otkrića novih kontinenata i vinova loza je našla plodno tlo. Nakon pojave trsne uši (žilogriza ili filoksere) u Europi 1863. godine koja je uništila gotovo sve europske vinograde, tražio se spas i mogućnost obnove vinograda u Europi. Rješenje kalemljenjem bolje europske loze na otporne američke podloge, bilo je vrlo skupo pa se pokušalo stvoriti hibride²⁷ i to križanjem američke s europskom lozom, ali se ni među nekoliko desetaka tisuća proizvedenih hibrida nisu našli oni koji bi dali grožđe i vino kao europ-

21) Udjel vina u poljoprivrednoj proizvodnji EU trostruko je veći od udjela šećerne repe ili maslinova ulja.

22) Benašić, Z., *Što ljubitelji vina žele i vole znati – 100 odgovora na 101 pitanje*, Z. Benašić, Đakovo, 2001., str. 13.

23) Ibidem.

24) Rimljani su branili uzgoj vinove loze na osvojenim područjima, a i uvoz vina u Rim bio je zabranjen.

25) Patterson, L. A., Josling, T. E., *Mediterranean Agriculture in the Global Marketplace: A project Comparing Policy Approaches in California and the Southern EU States*, European Forum - Institute for International Studies, Stanford University, 2005., str. 47.

26) Ibid, str. 48.

27) Članak 19. Uredbe Vijeća EZ 1493/1999 brani proizvodnju vina od sljedećih hibrida: Noah, Othello, Isabelle, Jacques, Clinton, Herbemont i drugih rodnih hibrida.

ska vinova loza.²⁸ Sorte vinove loze uzgojene na američkom tlu stvorile su preduvjete za razvoj američke industrije vina, koja je danas četvrta na svijetu.²⁹

Povodom definiranja pojma vino danas postoji dosta polemike. Naime, u EU se vinom smatra samo piće dobiveno potpunim ili djelomičnim vrenjem grožđa. Nasuprot tome, u SAD-u se vinom smatraju i ona pića dobivena fermentacijom bresaka, krušaka i drugog voća. Uredba Vijeća EU 1493/1999³⁰ definira vino kao proizvod dobiven isključivo potpunim ili djelomičnim vrenjem masulja³¹ ili mošta³² od svježeg i za preradu u vino pogodna grožđa.³³ Međutim, zajednička organizacija tržišta osim vina odnosi se i na:

- a) svježe grožđe (s izuzetkom stolnoga grožđa)
- b) sok od grožđa (uključujući i mošt od grožđa)
- c) vino od svježega grožđa, uključujući i vina s pojačanom alkoholnom jakošću³⁴
- d) vinski ocat³⁵
- e) kominu³⁶
- f) vinski talog³⁷
- g) sjemenke grožđa.

Europska unija, u pogledu kakvoće, sva vina dijeli na dvije velike kategorije:

- a) kvalitetna vina proizvedena u specifičnim vinorodnim područjima (*u daljnjem tekstu QWpsr vina – quality wine produced in specific regions*),
- b) stolna vina.

Države članice EU određuju sorte vinove loze od kojih se smije proizvoditi vino. Sve sorte trebaju pripadati vrsti *Vitis vinifera* ili križancima *Vitis vinifera* s drugim vrstama roda *vitis*.³⁸ Postojeći pravni okvir dopušta proizvodnju stolnog vina od hibrida vinove loze, dok se kvalitetna vina mogu proizvoditi isključivo od sorti koje pripadaju *Vitis vinifera*.³⁹

28) Benašić, Z., V. op. cit. str. 28.

29) Vinova loza se američkom tlu, prvobitno, uzgajala u državi Ohio. Kalifornija je ubrzo preuzela primat, tako da danas 97% grožđa namijenjenog za proizvodnju vina dolazi iz Kalifornije. Ostatak vina u SAD-a proizvodi se u državama New York, Washington, Pennsylvania, Missouri i Oregon.

30) OJ L 179/3, 14.07.1999.

31) Masulj je zgnječeno grožđe s peteljkom ili bez nje.

32) Mošt je tekući proizvod, proizveden odgovarajućim postupcima tiještenja i ocjeđivanja cijeloga grožđa ili masulja, a sadrži minimalnu količinu šećera od 64° Oe.

33) Republika Hrvatska je u sklopu usklađivanja svog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU u potpunosti preuzela ovu definiciju vinu u sklopu Zakona o vinu, koji je stupio na snagu 18. lipnja 2003. godine (NN br. 96/03)

34) Alkoholna jakost može biti prirodna, stvarna, potencijalna i ukupna. Ukupna alkoholna jakost je izražena u volumnim % u proizvodu i predstavlja iznos stvarne i potencijalne alkoholne jakosti.

35) Vinski ocat je ocat proizveden vrenjem vina, a može biti vinski ocat, razblaženi ocat i aromatizirani ocat.

36) Komina je ostatak nakon prešanja grožđa ili masulja, neprevrela ili prevrela.

37) Vinski talog je izloženi ostatak u posudama s vinom nakon vrenja, za vrijeme odležavanja i dozrijevanja vina i dopuštenih postupaka bistrenja i taloženja, kao ostatak dobiven filtriranjem i centrifugiranjem vina

38) Uredba Vijeća EZ 1493/1999, Poglavlje IV., čl. 19.

39) Detaljnije o upotrebi hibridnih sorti vinove loze u proizvodnji kvalitetnih vina pogledaj u « *Study on the Use of the Varieties of Interspecific Vine* », PHYTOWELT GmbH – Germany, 16. 07. 2003., http://ec.europa.eu/agriculture/markets/wine/studies/vine_en.pdf

Komunitarno zakonodavstvo izričito ne definira koja vina spadaju u kategoriju QWpsr vina. U želji da se održi tradicija proizvodnje vina u nekim regijama, 1970. godine odlučeno je da se državama članicama prepusti ovlaštenje za priznavanje i kontrolu ovih vina, dok će EU (tadašnja Europska zajednica) samo postaviti pravni okvir kojim će se kontrolirati kvaliteta vina. Sve odredbe nacionalnih propisa moraju biti usklađene s postavljenim pravnim okvirom. Sukladno tim propisima, države članice dužne su:

- a) razgraničiti vinorodne regije, poštujući pritom prirodne granice,
- b) sačiniti popis sorti vinove loze od kojih se smiju proizvoditi kvalitetna vina u specifičnim vinorodnim područjima,
- c) propisati detaljno metode uzgoja vinove loze, kako bi se na taj način osigurala što bolja kvaliteta vina,
- d) propisati minimalnu prirodnu jakost vina,
- e) propisati maksimalni prirodni po hektaru vinograda,
- f) propisati obvezu podnošenja vina na analizu i ocjenu organoleptičkih⁴⁰ svojstva vina.⁴¹

U povodu klasifikacije kvalitetnih vina postoje 2 oprečna pristupa. Prvi zastupaju Njemačka, Luksemburg, a u posljednje vrijeme i Austrija i Velika Britanija. Prema njihovom stajalištu, sva vinorodna područja u ovim zemljama podobna su za proizvodnju kvalitetnih (QWpsr) vina i stoga je dopušteni prirodni po hektaru zasađenog vinograda određen prilično visoko. Ove države svake godine provode kemijske i organoleptičke analize kako bi utvrdile može li se određeno vino klasificirati kao QWpsr vino. U praksi se skoro 90% njemačkih vina klasificira najvećom kategorijom.⁴² Države članice EU, koje prihvaćaju ovaj pristup, polaze od pretpostavke da je kupac, odnosno potrošač onaj koji određuje, bolje od zakonodavca, koja su vina kvalitetnija od drugih. Tako će kvalitetnija vina bez problema naći svog kupca na tržištu, bez obzira kako su ona od strane zakonodavca bila definirana. Ova pretpostavka se zadnjih godina pokazala točnom. Uspješnost ovog sustava potkrepljuje i podatak da se od novih država članica samo Mađarska nije odlučila za ovaj pristup. Ona se priklonila sustavu objektivnih kriterija za priznavanje i proizvodnju kvalitetnih (QWpsr) vina, čiji je glavni predstavnik Francuska. Ovaj pristup se zasniva na pretpostavci da je potrebno ograničiti uzgoj vinove loze i proizvodnju vina samo na one regije koje su podobne, klimatski i geografski, za proizvodnju kvalitetnih (QWpsr) vina. Ovim ograničenjima se nastoji postići veća cijena ovih vina, te ponovno ojačati vezu između vina i regije iz koje ono potječe. Samo vina koja potječu iz određenih regija podvrgavaju se organoleptičkim i kemijskim analizama.

Stolna vina se, prema komunitarnim odredbama, definiraju kao vina koja ne spadaju u kvalitetna vina. Ona se dobivaju isključivo od sorti vinove loze koje su dopuštene ili preporučene⁴³ za određenu vinorodnu regiju, od grožđa uzgojenog u EU s alkoholnom

40) Organoleptička svojstva vina su boja, okus i miris.

41) Države članice su dužne propisati i uvjete pod kojima se može izvršiti degradacija kvalitetnih vina u vina niže kategorije.

42) Ovaj postotak je nešto niži u Austriji i Velikoj Britaniji prvenstveno zbog činjenice da je ovaj sustav nešto kasnije prihvaćen u ovim zemljama.

43) Dopušteno sorte vinove loze su one koje mogu dati dobra vina, a preporučene one od kojih se može očekivati vrhunska kakvoća vina. Jedino vino od navedenih sorti može imati oznaku kontroliranog podrijetla kao i dobiti rješenje o stavljanju u promet tog vina.

jakošću od 8.5 – 15% i minimalnom kiselošću. Kao i kvalitetna, tako ni stolna vina nije dopušteno u EU proizvoditi od uvezenog grožđa niti miješati s uvezenim vinima.

S obzirom na trenutne tržišne trendove u kojima stolna vina imaju visoke cijene i ipak nalaze kupce na tržištu, a kvalitetna, usprkos svojoj kvaliteti i renomeu, ne mogu ostvariti potvrdu na tržištu, pojavljuju se nove kategorizacije stolnih vina. Novim kategorijama, poput stolnih vina s oznakom zemljopisnog podrijetla (*geographic indications*)⁴⁴, uspostavlja se hijerarhija vina na koju se oslanjaju kupci prilikom odabira i kupovine vina.⁴⁵ U cilju zaštite potrošača, ali i vinara, u svim značajnijim vinarskim zemljama zakonskim propisima utvrđena je kontrola podrijetla vina. Osim zaštite potrošača, drugi ne manje važan razlog je taj što je vino jedan od rijetkih proizvoda kod kojeg kupac i potrošač – ljubitelj vina, uvijek prije kupovine ili konzumiranja, želi znati podrijetlo – odakle je vino, čije je, godinu berbe, sortu grožđa, vrstu i tip vina, jakost i neke druge osobine. Ako vino s kontroliranim podrijetlom nosi oznaku sorte, onda to vino mora potjecati od najmanje 85% grožđa od imenovane sorte.⁴⁶

Kad su u pitanju kvalitetna (QWpsr) vina, ne postoji definiran pojam «kvalitetna vina sa specifičnih vinorodnih područja» na međunarodnoj razini, niti postoje odredbe u zakonodavstvu EU o pojmu «zemljopisnog podrijetla» kako je to učinjeno Sporazumom o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva⁴⁷ u sklopu Svjetske trgovinske organizacije. Posljednjih desetljeća narastao je broj kvalitetnih (QWpsr) vina, te stolnih vina s oznakama podrijetla⁴⁸ što zbunjuje potrošače, slabi politiku zemljopisnih odrednica i pridonosi propasti tržišne situacije.

ZAJEDNIČKA ORGANIZACIJA TRŽIŠTA ZA POLJOPRIVREDNE PROIZVODE

Zajednička organizacija tržišta (*u daljnjem tekstu ZOT*) predstavlja skupinu pravila kojima se reguliraju proizvodnja i trgovina poljoprivrednim proizvodima u svim državama članicama EU. Sustav globalne ekonomije garantiranih cijena, sa zaštitom na granicama, prihvatila je početkom 1960-tih godina i Europska ekonomska zajednica kao izlaz iz postojeće situacije nestašice i vanjske ovisnosti.⁴⁹ Od samih početaka Zajedničke poljoprivredne politike ZOT-a je postupno zamjenjivala nacionalna tržišta u onim poljoprivrednim područjima u kojima je to bilo potrebno.

44) Zemljopisne odrednice su nazivi mjesta koji se koriste za identifikaciju, odnosno prepoznavanje podrijetla ili kvalitete, reputacije i drugih karakteristika proizvoda (http://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/gi_background_e.htm)

45) Republika Hrvatska koja je svoje zakonodavstvo iz područja proizvodnje vina u potpunosti prilagodila zahtjevima EU razlikuje 2 vrste stolnih vina, s oznakama zemljopisnog podrijetla i bez nje. Osim stolnog vina, po Zakonu o vinu RH (NN 96/03) razlikuju se još i kvalitetna vina s kontroliranim zemljopisnim podrijetlom, te 3 vrste vrhunskih vina (vrhunska vina s kontroliranih i ograničenih vinorodnih područja; vrhunska vina s kontroliranih i ograničenih specifičnih vinorodnih područja i predikatna vina s kontroliranim podrijetlom).

46) BENŠIĆ, Z., V. op. cit. 60.

47) Detaljnije o ovome pogledaj http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm7_e.htm

48) Do sada je priznato preko 100 000 oznaka zemljopisnog podrijetla, kako za kvalitetna tako i za stolna vina, u različitim državama članicama a najviše u Austriji i Njemačkoj.

49) Kandžija, V., Gospodarski sustav EU, Rijeka, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2003., str. 161.

Zajedničko poljoprivredno tržište djeluje na temelju zajedničkih organizacija tržišta, ukidanju prepreka u intrakomunitarnoj razmjeni i održavanju zajedničke carinske barijere prema trećim zemljama.⁵⁰ Cilj ZOT-a je lakše ostvarivanje ciljeva Zajedničke poljoprivredne politike, postavljenih u čl. 34. Ugovora o Europskoj zajednici, uspostava tržišne stabilizacije, povećanje standarda života poljoprivrednika i povećanje proizvodnih mogućnosti u poljoprivredi. Ovi ciljevi se ostvaruju uspostavom jedinstvene cijene poljoprivrednih proizvoda na svim tržištima EU, jamčenjem potpora proizvođačima i uspostavom tržišnih mehanizama koji će kontrolirati proizvodnju i trgovinu sa zemljama izvan EU. Dodatne odredbe unutar zajedničke organizacije tržišta reguliraju državne potpore nekim proizvodima te odnose između država članica i Komisije.

Od šest proizvoda za koje su početkom 1960-tih godina bila uspostavljena ZOT danas one obuhvaćaju gotovo sve poljoprivredne proizvode ili skupine proizvoda⁵¹ osim krumpira i nekih alkoholnih pića.⁵² Ugovor o Europskoj zajednici (u daljnjem tekstu UEZ) definira što je to poljoprivredni proizvod ratarstva, stočarstva, ribarstva i proizvodi prve prerade, u koje spada i vino.

Vijeće EU, kvalificiranom većinom, na prijedlog Komisije i uz obveznu konzultaciju s Europskim parlamentom, uspostavlja zajedničku organizaciju tržišta sukladno čl. 34. UEZ. Nakon uspostave Komisija, uz pomoć specijaliziranih odbora, poduzima mjere implementacije koje su nužne za djelovanje ovih tržišta. Svakom organizacijom upravlja Odbor koji se sastoji od predstavnika država članica, a predsjedavajući je član Komisije. Na svaku predloženu mjeru Odbora Komisija daje svoje mišljenje. U slučaju da Komisija ne želi prihvatiti mišljenje Odbora, Vijeće EU donosi konačnu odluku o prijedlogu.

U proljeće, na početku svake tržišne godine koja traje 12 mjeseci a počinje ovisno o proizvodu⁵³, Vijeće ministara poljoprivrede, kvalificiranom većinom na prijedlog Komisije i uz konzultaciju Europskog parlamenta, određuje 2 vrste zajedničkih cijena za sljedeće razdoblje:

- a) indikativne (osnovne ili orijentacijske) cijene – prosječna cijena koju Vijeće ministara želi postići od proizvođača u ukupnoj žetvi. Tržišna cijena koja je rezultat slobodne konfrontacije između ponude i potražnje kreće se iznad ili ispod indikativne cijene;⁵⁴
- b) interventne cijene – zagarantirana cijena po kojoj tijelo formirano od strane država članica, kupuje i skladišti proizvedene količine robe, a ne prodaje ih na tržištu. Kako bi se proračun EU što manje opterećivao ovim troškovima, Vijeće ministara potiče privatna skladišta dodjeljujući privatnim proizvođačima za to određenu premiju. Uskladištena roba se denaturira, daje u dobrotvorne svrhe ili je Komisija, putem natječaja, prodaje.⁵⁵

Do 1. srpnja 1995. godine postojala je i tzv. prag cijena kao najniža cijena po kojoj se mogu uvoziti poljoprivredni i prehrambeni proizvodi, tako da se iz trećih zemalja ne

50) Ibid, str. 155.

51) <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l11047.htm>

52) <http://www.entereurope.hr/page.aspx?PageID=91>

53) Za vino tržišna godina započinje 1. kolovoza a traje do 31. srpnja naredne godine.

54) Kandžija, V., V. op. cit. 155.

55) Prilikom prodaje ove robe na tržištu Komisija posebno vodi računa da ta roba ne uzrokuje poremećaje tržišne ravnoteže.

uvozi po cijenama nižim od ciljane cijene, umanjenoj za troškove prijevoza. Razlika između svjetskih cijena, gotovo uvijek nižih, i prag cijena kompenzirala se prelevmanima.⁵⁶

Reforma Zajedničke poljoprivredne politike iz 2003. godine uvela je novi sustav izravnog plaćanja proizvođačima, gdje zajamčena potpora nije više bila vezana za ostvarenu proizvodnju. Većina potpora isplaćivanih u sklopu zajedničke organizacije tržišta prebačena je tijekom 2005. i 2006. godine na sustav jedinstvenih plaćanja poljoprivredniku (*SPS – Single Payment Scheme*). Svrha ovog sustava je omogućiti poljoprivrednicima stabilnije prihode. Oni, po novom sustavu, mogu odlučiti koju će kulturu uzgajati znajući unaprijed koliko će potporu za nju primiti. Ovakav način subvencioniranja omogućuje privatnicima lakšu prilagodbu svoje proizvodnje zahtjevima tržišta. U prijelaznom razdoblju, do 2007. godine, države članice su mogle zadržati vezu između proizvodnje i subvencije. Devet europskih zemalja (Austrija, Belgija, Danska, Njemačka, Irska, Luksemburg, Portugal, Švedska i Velika Britanija) odlučile su od 1. siječnja 2005. godine početi primjenjivati novi sustav zasnovan na jedinstvenom plaćanju za poljoprivrednike. Preostalih pet „starih članica“ (Finska, Francuska, Grčka, Nizozemska i Španjolska) primjenjuju sustav jedinstvenih plaćanja od 2006. godine, a Malta i Slovenija od 2007. god. Osam novih članica u prijelaznom će razdoblju primjenjivati nešto drukčiju shemu plaćanja. Poljoprivrednici iz tih država dobivat će subvencije čiji se iznos definira po hektaru (tzv. *Single Area Payment Scheme – SAPS*), a plaća se iz regionalnih financijskih sredstava, no i te će države najkasnije 2009. godine prijeći na sustav jedinstvenih plaćanja.⁵⁷ Da bi poljoprivrednici ostvarili jedinstvenu isplatu, moraju se poštovati određeni uvjeti javne i ekološke sigurnosti, poštovati zdravlje biljaka i životinja te održavati subvencioniranu zemlju u obradivom stanju.

Osim sustava jedinstvenih plaćanja poljoprivredniku, koji je novijeg datuma, postoje još mnoge potpore proizvodnji i poljoprivrednicima. Carinska zaštita se obično primjenjuje na one proizvode za koje ne postoje zajednička organizacija tržišta, te jaja, cvijeće i proizvode od prerađenog mesa. Dugogodišnje mjere potpore cijenama, koje su korištene na većini zajedničkih tržišta, pa tako i onom za vino, loše su se odrazile na situaciju u poljoprivrednom sektoru. Zajamčeni prihodi koji su isplaćivani poljoprivrednicima, bez obzira bi li uspjeli prodati svoje proizvode na tržištu ili ne, doveli su do stvaranja viškova proizvoda koji su kasnije postali okosnica i glavni razlog reforme većine zajedničkih tržišta, pa tako i onog za vino.

ZAJEDNIČKA ORGANIZACIJA TRŽIŠTA ZA VINO

Zajednička organizacija tržišta za vino (*u daljnjem tekstu ZOT za vino*) najsloženija je organizacija tržišta u sklopu Zajedničke poljoprivredne politike. Njezina posebnost proizlazi iz nekoliko činjenica. Naime, vino, čija se proizvodnja i prodaja uređuju ovim sustavom pravila, proizvod je prve prerade i u mnogočemu se razlikuje od ostalih

56) Prelevmani spadaju u skupinu protekcionističkih mjera. Ovaj sustav razvijen je u Velikoj Britaniji i Francuskoj u 19. st. u okviru zakona o žitu. U 20. st. najviše je korišten u Europi nakon II. svjetskog rata u fazi stvaranja zajedničkog tržišta i zaštiti prije svega proizvodnje žitarica, šećernih proizvoda, svih vrsta mesa, uljarica.

57) <http://www.entereurope.hr/page.aspx?PageID=91>

poljoprivrednih proizvoda.⁵⁸ Druga osobitost ZOT-a za vino je širina njegove regulacije. Naime, njome se ne reguliraju samo pitanja tržišnog karaktera, poput cijena, mjera intervencije na tržištu, trgovinskih odnosa s trećim zemljama, nego i mnoga tehnička i tehnološka pitanja poput: dopuštenih enoloških procesa i sredstava, označavanje, opisivanje i etiketiranje vina, te kontrole kvalitetnih vina. Da bi se složenost ZOT-a za vino bolje razumjela, nužno je sagledati povijesni tijek i pretpostavke koje su dovele do njegova formiranja.

Od samih početaka Europske unije (tadašnje Europske ekonomske zajednice), u pogledu proizvodnje vina postojao je jasan disparitet među državama članicama, napose Francuske i Njemačke. Francuska, kao zemlja izrazite vinarske tradicije, nastojala je postići da se prilikom uspostave ZOT-a za vino usvoje načela i stavovi njezine vinarske tradicije, posebno načelo jasnog razlikovanja kvalitetnog i stolnog vina. Drugom njezinom zahtjevu, zabrani sadnje novih vinograda kako bi se kvaliteta vina stavila ispred ostvarene količine, suprotstavila se Italija koja je, u poslijeratnom razdoblju, nastojala sadnjom novih vinograda, obnoviti svoj proizvodni potencijal. Osim Italije, Francuskoj su se suprotstavili i Luksemburg i Njemačka, zemlje koje su težile ukidanju svih barijera, čime bi se omogućio nesmetan razvoj ove industrije.⁵⁹

Pomirenje suprotnih stajališta postignuto je političkim sporazumom država članica o uspostavi ZOT-a. Politički sporazum temeljio se na:

- a) očuvanju tradicijske proizvodnje vina u određenim regijama;
- b) prepuštanju Uniji (tadašnjoj Zajednici) usvajanje pravnog okvira o razlikovanju kvalitetnih i stolnih vina, dok će se državama članicama prepustiti ovlaštenje određivanja koje vino spada u jednu odnosno drugu kategoriju;
- c) dopuštanju sadnje novih vinograda, uz posebni tretman kvalitetnih vina kojima se ona isključuju od primjene nekih mjera tržišne intervencije (destilacije i zbrinjavanja proizvodnih viškova), ali zato podliježu puno strožim pravilima proizvodnje i kontrole.

Ovaj sporazum, osim uspostavi ZOT-a za vino, pridonio je i razvoju industrije vina u središnjim i sjevernim područjima EU (nekadašnjim dijelovima Zajednice). Neka načela ovog sporazuma poput razlikovanja kvalitetnih i stolnih vina te priznavanje tradicijskog načina proizvodnje vina ostala su, uz nebitne izmijene, i danas na snazi. Druge mjere, poput zabrane sadnje novih vinograda ili primjene mjera intervencije na kvalitetna vina, postupno su mijenjane u skladu s tržišnim zahtjevima.

Prve odredbe o uspostavi ZOT-a za vino usvojene su još 1962. godine, a imale su za cilj obuzdati godišnje varijacije u proizvodnji vina. Međutim, zbog loše gospodarske situacije, nestašice, pa čak i gladi, koje su u godinama nakon rata pratila čitavu Europu, vino je bilo najmanje važan proizvod. Početno razdoblje karakterizira vrlo kratko razdoblje tržišne ravnoteže, nakon kojeg je uslijedilo značajno povećanje proizvodnje stolnih vina, a od 1980-tih godina i sve veća sklonost i potrošnja kvalitetnih vina.

58) Vinogradarska područja EU međusobno se dosta razlikuju. U toj raznolikosti leži najveća prednost vinskog sektora EU. Međutim, i različitost i složenost nacionalnih propisa kojima se reguliraju pitanja vezana za proizvodnju i trgovinu vina, često je prepreka slobodnom kretanju vina unutar granica EU.

59) Suprotnosti između ova dva bloka zemalja ležale se i u enološkom postupku dodavanja šećera vinu. Postupak obogaćivanja vina dodavanjem šećera u Francuskoj je izričito zabranjen, dok su Njemačka i Luksemburg dopuštali i podržavali ovu praksu.

Do formalno – pravne uspostave ZOT-a za vino dolazi 1970-tih godina usvajanjem dviju uredba⁶⁰ kojima se zasebno reguliraju pitanja kvalitetnih odnosno stolnih vina. Povlastice državama članicama osigurane su kroz sustav naknada za izvoz vina u treće zemlje. Sredinom 1970-tih godina zbog proizvodnih viškova, koji su sve više počeli opterećivati Zajednicu, uvedene su mjere zabrane sadnje novih vinograda za proizvodnju stolnog vina.

S obzirom na ciklički karakter proizvodnje vina, ove mjere su bile usmjerene na uspostavu dugoročne stabilizacije ponude vina. Mjera zabrane sadnje bila je samo jedna od komponenata ZOT-a za vino. Ona je ubrzo ojačana drugim mjerama poput mjera za potpuno napuštanje vinograda ili mjera nadoknade troškova pretvorbe vinograda u druge poljoprivredne nasade.⁶¹

Propisima iz 1980. godine utemeljuju se premije za potpuno ili privremeno napuštanje vinograda, te mjere destilacije proizvodnih viškova. Ubrzo su mjere destilacije postale glavno obilježje ZOT-a za vino. Naime, proizvodni viškovi vina, koji više nisu bili posljedica izrazito rodnih godina, postali su obruč koji je kočio daljnji razvoj ovog sektora. Prvobitne kvote za destilaciju vina određene su veoma visoko. Iako su proizvodni viškovi tim bili smanjeni, ovakvo umjetno rješenje stvorilo je dodatne troškove za proračun ZOT-a. Troškovi su se prvenstveno odnosili na skladištenje alkohola, dobivenog destilacijom i dodatne troškove njegova zbrinjavanja. Sporazum iz Dublina, potpisan 1984. godine, uveo je postupno smanjenje dopuštenih kvota vina namijenjenog za destilaciju, a daljnja reforma, koja je ubrzo nastupila, temeljila se na zaključcima Sporazuma iz Dublina. Ona je uslijedila usvajanjem dviju uredba, Uredbe Vijeća 822/87⁶² kojom se uspostavlja nova zajednička organizacija tržišta za vino i Uredbe Vijeća 823/87⁶³ kojom se uređuju pitanja kvalitetnih vina proizvedenih u posebnim vinorodnim regijama.

Na osnovu provedene reforme došlo je do unapređenja uspostavljene ravnoteže između ponude i potražnje, a količine proizvodnih viškova vina počele su opadati tijekom 1990-tih godina. Međutim, uspjeh koji je ostvarila politika proizvodnje kvalitetnih vina iz specifičnih vinorodnih područja nije odgovarao opadanju potrošnje stolnog vina. I dalje su postojale regije u kojima su se gomilali strukturalni viškovi, jer te regije nisu bile sposobne dovoljno brzo usvojiti promjene koje su nastupile na domaćem ali i međunarodnom tržištu. Dodatna, otegotna, okolnost svemu bila je i činjenica da su europski vinogradi postojali sve stariji, te da su postojale regije u Zajednici u kojima ponuda kvalitetnog vina nikako nije mogla zadovoljiti rastuću potražnju. S obzirom da postojeća zajednička organizacija tržišta nikako nije mogla ponuditi rješenja za ona područja gdje proizvedeno vino nije nalazilo unosno tržište, Europska komisija je već 1994. godine predložila reformu ZOT-a za vino. Međutim, taj prijedlog je, od strane država članica, jednoglasno odbijen. Stupanjem na snagu Sporazuma iz Urugvajске runde pregovora u sklopu Svjetske trgovinske organizacije tržište vina EU iz temelja je promijenjeno. Ono je postalo otvoreno za konkurenciju proizvođača vina iz trećih zemalja, tradicionalne

60) Uredba EEZ 337/79 (OJ L 54, 5.3.1979), koja je zadnji put izmijenjena Uredbom EEZ 536/87 i Uredbom EEZ 340/79 (OJ L 54, 5.3.1979).

61) Površina pod vinogradima smanjena je od 1976. godina s 4.5 milijuna ha na 3.4 milijuna ha u 2005. godini.

62) OJ L 84, 27.03. 1987.

63) OJ L 84, 27.03. 1987.

intervencionističke mjere, poput prag cijena, su ukinute, kao i naknade za izvoz, a carinske stope smanjene.⁶⁴ U takvom okruženju proizvođači vina u EU mogli su opstati samo povećanjem svoje konkurentnosti.

Pravni okvir ZOT-a za vino stvoren Uredbom 822/87 nekoliko je puta mijenjan,⁶⁵ što je stvorilo sustav kompliciranih i teško provodljivih pravila. U svjetlu novih iskustava s kojima se EU suočila bilo je prikladno novim pravilima, koja bi odgovarala novonastaloj situaciji, reformirati postojeću zajedničku organizaciju tržišta za vino. Reforma predložena Uredbom 1493/1999⁶⁶ nastoji postići bolju ravnotežu između ponude i potražnje vina unutar EU, te učiniti vinarsku industriju konkurentnijom na dulje razdoblje. Ona nastoji eliminirati upotrebu postojećih mjera intervencije, kao umjetnih rješenja za proizvodne viškove održavajući istodobno tradicionalne načine korištenja vinskog alkohola u proizvodnji žestokih pića. Kao konačni cilj Uredbe postavljeno je pojednostavljenje propisa kako bi oni bili bliži vinarima, kojima su u osnovici i namijenjeni.

Reforma vinskog sektora, u sklopu Uredbe 1493/1999, oslanjala se na 3 vrste mjera:

- a) strukturalne mjere (posebno mjere ograničavanja proizvodnog potencijala);
- b) klasične mjere tržišne intervencije (skladištenja i zbrinjavanja viškova) te mjere kojima se regulira trgovina vinom s trećim zemljama;
- c) mjere regulacije (dopuštenih enoloških sredstava i postupaka, označavanja, opisivanja i etiketiranja vina, te kontrole kvalitete vina)⁶⁷.

a) STRUKTURALNE MJERE

Strukturalne mjere sastoje se od mjera kontroliranja proizvodnog potencijala kroz sustav upravljanja pravima sadnje, novčane potpore za krčenje vinograda radi njegova potpunog napuštanja i novih programa rekonstrukcije i pretvorbe vinograda.

Jedna od najstarijih mjera kontrole proizvodnog potencijala je zabrana sadnje novih vinograda. Ona potječe iz 1976. godine. Početno je bila uvedena samo na razdoblje od 2 godine, da bi potom nekoliko puta bila produživana. Uredbom 1493/1999 zabrana sadnje novih vinograda ostaje na snazi do 31. srpnja 2010. godine. U sustavu prava sadnje ostala prava sadnje cirkuliranju među proizvođačima.

Tijekom godina su uz ovu mjeru dopušteni određeni izuzeci. Vijeće EU moglo je dodijeliti pravo podizanja novih vinograda, ali samo za proizvodnju onih vina za kojima potražnja nadmašuje ponudu.⁶⁸ Uredbom 1493/1999 dodijeljena su prava za sadnju novih 68 000 ha vinograda. Od tih novododijeljenih prava 17% prava pohranjeno je u sustav rezervi EU, a ostala podijeljena među državama članicama. Prava sadnje mogu se iskoristiti samo za podizanje vinograda za dobivanje kvalitetnih vina koja imaju osigurano tržište.⁶⁹

64) Carinske stope su kroz 5 godina smanjene za 20%.

65) Zadnja promjena izvršena je Uredbom Vijeća EU 1627/98 (OJ L 210, 28.07.1998.)

66) OJ L 179, 14. 07. 1999.

67) Radi širine ovog teksta mjere regulacije dopuštenih enoloških procesa i sredstava, kontrole vina te načina opisivanja, označavanja i etiketiranja vina neće se obrađivati.

68) Vijeće EU je još 1996./1997. godinu dopustilo sadnju novih 100 000 ha vinograda.

69) Tijekom postupka pridruživanja prava sadnje novih vinograda dodijeljena su Republici Češkoj i Malti.

Druga mjera dostupna u sklopu strukturalnih mjera kojima se ograničava proizvodni potencijal jest pravo presađivanja vinograda. Ona se primjenjuje od 1976. godine. Vinogradar je ovlašten presađiti vinograd samo ako je u prošlosti stekao to pravo. Ovo pravo se ostvaruje krčenjem jednake površine vinograda na istom teritoriju na koji se presađuje vinograd. Pravo presađivanja traje 8 tržnih godina, počevši od godine krčenja vinograda.

Ova prava predmet su sukoba od samih početaka. Zagovornici njihova ukidanja ističu da se ograničavanjem proizvodnog potencijala država članica njih stavlja u nepovoljni položaj naspram ostalim svjetskim proizvođačima vina koji ne podliježu ovakvim ograničenjima. Nadalje, oni smatraju da je utjecaj ograničavanja proizvodnog potencijala zabranom sadnje novih vinograda zapravo precijenjen. U današnje vrijeme, upotrebom novih metoda uzgoja vinove loze, prirod po hektaru može se udvostručiti, čime ova mjera postaje nesvrishodna. Posljednji nedostatak ovog sustava tehničke je naravi i odnosi se na kontrolu i upravljanje ovim pravima.⁷⁰

Oni koji zagovaraju zabranu sadnje novih vinograda polaze od činjenice da je područje EU zasadeni vinogradima iznimno veliko. Nova prava sadnje mogla bi premjestiti proizvodnju vina iz tradicionalni područja, gdje je to jedina gospodarska opcija, na područja koja su plodnija a time i unosnija. Na kraju oni ističu da je mjera zabrane sadnje novih vinograda zapravo okvir svim ostalim tržišnim mehanizmima, i bez tih ograničenja učinak tehničkih unapređenja i poboljšanja enoloških procesa mogu samo povećati proizvodne viškove.

Iskustvo EU, tijekom godina, pokazalo je da je zadržavanje ovih prava nužno. Stoga je njihovo djelovanje Uredbom 1493/1999 produženo do 31. srpnja 2010. godine. Istodobno je spomenutom Uredbom uvedeno više fleksibilnosti u korištenje ovih prava. Naime, Uredba predviđa osnivanje nacionalnih ili regionalnih sustava rezervi prava kako bi se lakše upravljalo prenesenim pravima i automatski vršila obnova neiskorištenih prava nakon isteka maksimalnog roka nekorištenja od 8 godina.

Usprkos naporima Unije problemi i dalje postoje. Za nezakonitu sadnju novih vinograda još su 1987. godine uvedene kazne koje su se sastojale u obvezi destilacije vina dobivenog od grožđa s ilegalnih vinograda. Destilacija se vršila o trošku proizvođača i teško se provodila. U cilju učinkovitijeg kažnjavanja prekršitelja zabrane sadnje Uredba 1493/1999 predviđala je uvođenje novih mjera potpunog krčenja ilegalno zasađenih vinograda i ozakonjenje vinograda zasađenih prije 1998. godine.⁷¹

Od ostalih strukturalnih mjera kojima se ograničava proizvodni potencijal primjenjuju se sustavi premija za potpuno napuštanje vinograda te novi programi rekonstrukcije i pretvorbe vinograda.

Države članice određuju za koji dio njihova teritorija se mogu primijeniti ove premije. Vinograd koji je ostvario premiju dužan je predati svoja prava sadnje na tom području. Gornja granica premije propisana je od strane Zajednice, a na državama članicama je da propišu kolika je visina premije po obradivom hektaru zemljišta. Visina premije se određuje na osnovu nekoliko objektivnih kriterija: priroda po hektaru vino-

70) Iskustva trećih zemalja, koje nisu podložne ovim restrikcijama, pokazuju da tržišna dinamika može usmjeriti razvoj vinogradarstva u dva smjera, stvaranju novih nasada vinograda kao u Australiji, odnosno krčenju vinograda kao u Čileu.

71) Ovaj postupak se prvobitno trebao provoditi do 31. 07. 2002. međutim uslijed poteškoća s kojima su bile suočene Italija i Španjolska, taj rok je produžen.

grada, proizvodnom potencijalu, metodama proizvodnje vina, vrstama vina. Izmjena koja je 1996. godine usvojila Vijeće dopušteno je državama članicama da dio svog teritorija izuzmu od primjene ove mjere. Odluka o krčenju vinograda, koja je do tada bila isključivo u rukama proizvođača, ograničena je usvajanjem odredaba na nacionalnoj razini.

Tijekom 15 godina iskrčeno je oko 500 000 ha vinograda i to uglavnom u Španjolskoj, Italiji i Francuskoj. Do 1995./1996. godine prosječno se godišnje krčilo oko 50 000 ha vinograda⁷², dok se danas krči svega 2 000 ha vinograda i to većinom u Francuskoj.⁷³

Novi programi rekonstrukcije i pretvorbe vinograda u druge poljoprivredne nasade uvedeni su čl. 11. Uredbe 1493/1999. Njihov cilj bio je ubrzavanje strukturalnih promjena i jačanje tržišne konkurentnosti. Cilj se nastojao postići zamjenjivanjem manje kvalitetnih vinograda onim kvalitetnijim. Za provedbu ovih programa osigurane su dvije vrste novčanih potpora. Prva se sastoji u naknadi izgubljene dobiti proizvođačima, nastale zbog primjene ove mjere, a druga u naknadi troškova pretvorbe i rekonstrukcije vinograda. Komunitarnim odredbama propisano je da naknada troškova može maksimalno iznositi 50% njihova iznosa. Dodjela potpora uvjetuje se predočavanjem, svake članice Komisiji, plana rekonstrukcije proizvodnih potencijala.

Svake godine Komisija dodjeljuje i tzv. inicijalne potpore na temelju udjela države članice u ukupnoj površini vinograda u EU. Visina tih potpora se potom usklađuje s troškovima predviđenim u planu rekonstrukcije i pretvorbe.

Od ukupnog proračuna ZOT –a za vino 33% odlazi na potpore programu reprogramiranja.⁷⁴ Prosječna potpora koju plaća EU po hektaru obradivog vinograda je oko 7 300 EUR, ali ona često varira između 3600 EUR/ha do 17 000 EUR/ha.⁷⁵ Iako se dugoročni učinak ovih mjera tek treba osjetiti, posebno u proširenoj EU od 25 članica, do sada je ovom mjerom rekonstruirano svega 5% površina pod vinogradima. Ako se uzme u obzir upitan učinak ovih mjera na kvalitetu proizvodnje, njihova daljnja primjena je neizvjesna.⁷⁶

U sklopu strukturalnih mjera predviđenih Uredbom 1493/1999 nužno je spomenuti postojanje i kontrolnih mehanizama trgovine vina poput uspostave vinogradarskih i drugih registara te prateće dokumentacije. Ovi mehanizmi služe za prikupljanje podataka o vinskim proizvodima i njihovo praćenje na tržištu vina. Istodobno oni mogu poslužiti kao osnovica za izdavanje Potvrda o proizvodnji i zalihi vina, koje su regulirane Uredbom Komisije 1282/2001.⁷⁷

Svi vinski proizvodi koji se stavljaju u promet moraju biti popraćeni službenom dokumentacijom. Izdani dokument vrijedi za samo jedan transportni proces, a u njemu su sadržani podaci o pošiljatelju, primatelju i proizvodu.⁷⁸

72) Najveća površina vinograda, 80 000 ha, iskrčena je tijekom 1991/92. godine.

73) Iz proračuna ZOT-a za vino za 2005. godinu, 18 milijuna EUR, ili 1.5 % ukupnog proračuna, je utrošeno na sustav premija.

74) Iz proračuna ZOT-a za vino u 2005. godini izdvojeno je preko 450 milijuna EUR-a.

75) Directorate General for Agriculture and Rural Development, Working paper WINE – Common Market Organisation, European Commission, 2/2006, 31.

76) Od zemalja članica koje su primjenjivale ove programe rekonstrukcije najviše koristi ostvarila je Austrija, u kojoj je ovom mjerom rekonstruirano preko 14% površina pod vinogradima, a najmanje Grčka sa svega 2% pretvorenog zemljišta.

77) OJ L 176, 29. 06. 2001.

78) Ovi dokumenti mogu poslužiti kao certifikat o oznaci podrijetla za kvalitetna vina sa specifičnih

B) MJERE TRŽIŠNE INTERVENCIJE

Najznačajnija mjera tržišne intervencije u sklopu ZOT- a za vino je mjera destilacije. Ovisno o tehničkim karakteristikama, destilacijom se dobiva nekoliko vrsta alkohola koji se koristi u industriji žestokih pića ili se pohranjuje u javna skladišta, a potom koristi u kemijskoj industriji.

Mjere destilacije postoje još od 1980-tih godina, kada su uvedene kao umjetno rješenje za ostvarene proizvodne viškove. Da bi se ove količine vina sklonile s tržišta i time spriječila tržišna ravnoteža, viškovi proizvedenog vina se otkupljuju po minimalno zamjenjivim cijenama. Do 1999. godine postojalo je nekoliko vrsta mjera destilacije⁷⁹, da bi Uredba 1493/1999 uvela 4 vrste destilacija, od čega su dvije obvezne a dvije dragovoljne. Obvezna je destilacija nuzgrednih proizvoda proizvodnje vina, vinskog taloga i sjemenki grožđa, ali po novom uređenju i vina dobivenog od grožđa s dvostrukom svrhom. Proizvođači vina, osim ovih mjera, mogu primjenjivati i dragovoljne mjere krizne destilacije, koje prije nisu postojale, i mjere destilacije vina u pitki alkohol.

Mjera destilacije vinskog taloga i sjemenki grožđa obvezna je od samih početaka ZOT-a za vino. Njezin cilj je izbjegavanje pretjeranog tiještenja grožđa kako bi se ostvarila što veća kvaliteta vina.⁸⁰ Ovom vrstom godišnje se destilira oko 1.3 milijuna hl vina. Troškovi primjene mjere dvojadi su. Oni se sastoje od novčanih potpora destilerijama, kojima se njima nadoknađuje razlika između minimalnih cijena po kojima se otkupljuju proizvodi i stvarnih cijena, te troškova pohrane alkohola u javna skladišta.⁸¹ Godišnji proračun za ove mjere u prošlim godinama iznosio je oko 200 do 230 milijuna EUR-a, što je činilo oko 15% ukupnog proračuna ZOT-a.⁸²

Uredbom 1493/1999 uvedena je još jedna obvezna mjera destilacije vina dobivenog od grožđa s dvostrukom namjenom. Naime, neke sorte grožđa koriste se za proizvodnju vina, ali i alkohola za dobivanje žestokih pića. Ova mjera se uglavnom odnosi na bijela vina koja potječu iz francuske pokrajine Poitou – Charentes, gdje je proizvodnja konjaka osnovna gospodarska djelatnost, a proizvodnja bijelog vina samo usputna. Proizvodni viškovi prijete i ugrožavaju tržišta bijelog vina, te ih je potrebno destilirati i neutralizirati njihov utjecaj na tržište.⁸³ Godišnje se ovom mjerom destilira oko 1 do 2 milijuna hl vina, s godišnjim troškovima od 15 do 30 milijuna EUR-a.

Dragovoljne mjere destilacije uređene čl. 29. i 30. Uredbe 1493/1999 su krizne mjere destilacije i mjere destilacije vina u pitki alkohol. Destilacija vina u pitki alkohol vrši se zbog nekoliko razloga; kako bi se s tržišta, na početku tržišne godine, povukli očekivani viškovi vina i time spriječio njihov negativni utjecaj na cijene te poboljšala

vinorodnih ili stolnih vina s kontroliranim zemljopisnim podrijetlom.

79) Do reforme 1999. godine postojala je obveza destilacije stolnih vina, vina koja nisu stolna, ali ni QWpsr vina te nuzgrednih proizvoda u proizvodnji vina.

80) Kako bi se izbjegla pretjerana eksploatacija ovih proizvoda, Uredba 1493/1999 određuje da oni moraju imati propisanu alkoholnu jakost.

81) Cijena koja se plaća destilerijama je 6 EUR/hl vina, odnosno 60 EUR/ hl čistog alkohola. U slučaju pohrane alkohola u javna skladišta cijena po hl vina, odnosno alkohola raste i iznosi 9 EUR/ hl vina, odnosno 90 EUR / hl čistog alkohola

82) DG for Agriculture and Rural Development, WINE - Common Market Organization for Wine, V. op. cit., str. 39.

83) U praksi postoji obveza destilacije svog vina koji za 25% premašuje potrebnu količinu potrebnu za proizvodnju konjaka.

kvaliteta vina, povlačenjem s tržišta manje kvalitetnih vina. Međutim, osnovna svrha ove mjere je opskrba sirovim materijalom, po povoljnijim cijenama, industrije žestokih pića, te proizvođača likerskih vina i vinjaka. Tržište pitkog alkohola EU potpomognuto je s dva vida subvencija: primarne novčane pomoći, koja se plaća destilerijama kao kompenzacija za prosječnu minimalnu kupovnu cijenu po kojoj destilerije kupuju sirov materijal, te sekundarne novčane potpore, koja se plaća destilerijama za pokrivanje troškova privatnog skladištenja alkohola. Za razliku od prethodnih, obveznih, mjera destilacije, destilirani alkohol se u ovim slučajevima ne preuzima od destilera. Godišnji troškovi primjene ove mjere iznose oko 250 milijuna EUR-a i čine oko 20% proračuna ZOT-a za vino.

Iako mjere krizne destilacije postoje u malo izmijenjenom obliku još od samih početaka ZOT-a za vino, zadnjom reformom značajno su izmijenjene i proširene. Cilj ovih mjera je eliminacija iznenadnih proizvodnih viškova i osiguranje kontinuirane opskrbe vinom od jedne berbe do druge. Da bi država članica primijenila ovu mjeru, potrebno je odobrenje Komisije, ali je proizvođači vina mogu primjenjivati bez naknadnih odobrenja. Primjena ove mjere može se ograničiti na određene kategorije vina, kako stolnog tako i kvalitetnog, te na određene vinorodne regije. Osnovni ekonomski preduvjet za primjenu kriznih mjera destilacije je dokazivo i kontinuirano opadanje tržišnih cijena određenih kategorija vina, ili vina iz određenih regija. Troškovi EU prouzročeni ovom mjerom svode se na naknade destilerijama, kojima se kompenzira razlika između minimalnih cijena koje plaćaju proizvođačima i stvarnih tržišnih cijena te troškove skladištenja i zbrinjavanja dobivenog alkohola. Godišnji trošak varira od godine do godine i ovisi o količini alkohola koja bi se trebala destilirati i zajamčenoj minimalnoj cijeni.⁸⁴ U proračunu ZOT-a za vino za 2006. godinu na krizne mjere destilacije utrošeno je oko 185 milijuna EUR.⁸⁵

Ostale mjere ZOT-a za vino kojima se intervenira na tržištu vina su novčane potpore za privatna skladišta stolnog vina i groždanog mošta⁸⁶, te novčane potpore za daljnju upotrebu groždanog mošta.

Svrha novčanih potpora za privatna skladišta je poticanje proizvođača vina na korištenje ovih skladišta kako bi zamrznuli proizvodne viškove i spriječili njihov utjecaj na tržište. Potpora se dodjeljuje u obliku dnevnih, fiksno određenih iznosa, čija visina ovisi o vrsti proizvoda (vino ili mošt) i dužini skladištenja.

Novčana potpora namijenjena za upotrebu mošta nastoji postići veću konkurentnost ovog proizvoda na međunarodnom tržištu, a koristi se za obogaćivanje vina (povećanjem alkoholne jakosti) i proizvodnju groždanog soka. Primjena ove potpore ekonomski se opravdava činjenicom da se vino obogaćuje i ostalim vinskim proizvodima, a ne samo šećerom. Na ovaj način pronalazi se novi izlaz za ostvarene proizvodne viškove. Ukupni troškovi proračuna za ovu mjeru iznose 150 milijuna EUR-a ili 13% ukupnog proračuna ZOT-a za vino. Od tog iznosa 120 milijuna EUR-a otpada na novčane potpo-

84) Ako je zajamčena, minimalna, cijena određena suviše nisko, to će negativno djelovati na proizvođače koji se zbog toga neće koristiti ovom mjerom. S druge strane, ako se ova cijena odredi previsoko, to će dovesti do prevelikih količina vina za destilaciju, za koje se na kraju neće moći osigurati tržišni plasman.

85) Troškovi u sklopu proračuna za 2006. godinu odnose se na berbu i proizvodnju vina u 2004./2005. godini.

86) Mošt je prvi proizvod od grožđa. Ako ne želimo da nam mošt provri, nego da ga konzumiramo kao groždani sok, moramo ga konzervirati dopuštenim kemijskim sredstvima ili fizikalnim postupkom. Opširnije V. Benašić, Z., str. 89.

re za dodatno korištenje mošta, a 30 milijuna EUR-a za proizvodnju groždanog soka.⁸⁷

Posebni dio tržišnih mjera intervencije unutar pravila ZOT-a za vino čine odredbe kojima se uređuju trgovinski odnosi s trećim zemljama vezani za vino i vinske proizvode. Ovi odnosi radikalno su promijenjeni stupanjem na snagu, 1. srpnja 1995. godine, sporazuma iz Urugvajске runde pregovora. Do tada je tržište vina EU uglavnom bilo izolirano i zaštićeno sustavom referentnih cijena, izvoznih naknada i visokih carinskih stopa. Referentne cijene sprječavale su utjecaj uvoznih cijena vina iz trećih zemalja na tržište vina EU. Tijekom pregovora u sklopu Urugvajске runde EU je bila primorana prilagoditi svoje tržište općim načelima GATT-a. Njoj je prilikom pregovora ostavljena mogućnost izbora između dvije opcije:

- a) ostaviti sustav referentnih cijena uz istodobno ukidanje svih ostalih graničnih mehanizama zaštite osim fiksne carinske stope, koja bi se trebala smanjiti za 20%, te usvajanje tzv. klauzule minimalnog pristupa kojom bi se dopustio pristup proizvođačima iz trećih zemalja na najviše 5% tržišta vina EU;
- b) potpuno ukidanje sustava referentnih cijena, kao sredstva zaštite, čime bi se isključila obveza primjene klauzule minimalnog pristupa, ali bi se EU obvezala na smanjenje carinske stope za 20% tijekom sljedećih godina.⁸⁸ U konačnici, EU se odlučila za drugu opciju, što je donijelo mnoge promjene na tržištu vina EU. Zbog Urugvajске runde pregovora izvoz vina u EU značajno se povećao. Razlozi za to ne leže samo u činjenici nove otvorenosti tržišta vina EU, već su posljedica snažnog zamaha u proizvodnji vina u ostalim svjetskim državama.⁸⁹

Do stupanja na snagu Sporazuma Urugvajске runde pregovora izvozne naknade redovnu su korištene kao nadoknada razlike svjetske i EU cijena vina. Prihvaćanjem Sporazuma, EU se obvezala smanjiti količinu subvencioniranog izvoza s 2.9 milijuna hl vina (prije 1995. godine) na 2.3 milijuna hl u 2000. godini te smanjiti izvozne naknade u istom razdoblju.⁹⁰ Nakon ovog smanjenja visina izvozne naknade neko je vrijeme varirala. Ovisno o vrsti, boji i alkoholnoj jakosti vina, a posebno o odredištu na koje se primjenjuju, visina izvozne naknade kretala se od 3.394 EUR/hl za bijela vina⁹¹ do 7.958 EUR/hl za crna vina.⁹² Većina izvoza vina uz izvoznu potporu ostvarivala se u Africi, te dijelovima Azije i Istočne Europe.⁹³ Zemlje koje su najviše izvozile vino uz izvozne potpore su Španjolska i Portugal. Danas su ove naknade u većoj mjeri ukinute.

U skladu s novom vinskom politikom, EU je u razdoblju od 1994. godine potpisala niz bilateralnih sporazuma kojima se detaljnije uređuje materija proizvodnje i trgovine vina, dopuštenih enoloških procesa i sredstava te označavanja i etiketiranja vina. Prvi

87) DG for Agriculture and Rural Development, WINE - Common Market Organization, V. op.cit. str. 48.

88) Ibid, str. 58.

89) Vidi supra, str. 3.

90) Izvozne naknade smanjenje su sa 61.2 milijuna EUR-a u 1995. godini na 39.2 milijuna EUR-a u 2000. godini.

91) Izvozna naknada primjenjivala se samo na stolna vina.

92) DG for Agriculture and Rural Development, WINE - Common Market Organization, V. op. cit. str. 59.

93) Udio izvoza vina u Istočnu Europu, pa tako i izvozne naknade, radikalno je smanjenje proširenjem EU na zemlje središnje i istočne Europe.

sporazum potpisan je još 1994. godine s Australijom.⁹⁴ S obzirom na rastući utjecaj Australije kao svjetske sile u proizvodnji vina, EU ulazi u zadnju fazu pregovora kojim bi se postojeći sporazum zamijenio novim. Nakon Australije uslijedili su i sporazumi s Meksikom,⁹⁵ Švicarskom,⁹⁶ Južnoafričkom Republikom,⁹⁷ Sjedinjenim Američkim Državama,⁹⁸ Čileom⁹⁹ i Kanadom.¹⁰⁰

PREDSTOJEĆA REFOMA ZAJEDNIČKE ORGANIZACIJE TRŽIŠTA ZA VINO EU

Suočena s nizom promjena koje su zahvatile sektor vina, ali i cjelokupnu tržišnu sliku, Komisija EU je u lipnju 2006. godine objavila prijedlog¹⁰¹ reforme ZOT-a za vino uspostavljene Uredbom 1493/1999. Prijedlogom ona jasno izražava stajalište da je postojeći pravni okvir ZOT-a za vino nužno mijenjati jer ne odgovara trenutnim potrebama sektora i ne djeluje učinkovito na suzbijanje proizvodnih viškova, kao osnovnog problema. Predloženom organizacijom bi se nastojalo:

- a) zadržati ostvarenu tržišnu ravnotežu između ponude i potražnje vina,
- b) povećati konkurentnost europskih proizvođača vina,
- c) ojačati ugled europskih kvalitetnih vina, kao najboljih na svijetu,
- d) osvojiti nova tržišta za vino i povratiti ona stara,
- e) stvoriti sustav jednostavnih, ali učinkovitih pravila koja će dovesti do ujednačavanja ponude i potražnje na tržištu vina i
- f) učvrstiti socijalni položaj vinograda i proizvođača vina, uz nužno očuvanje okoliša.

Razlozi za reformu su mnogi. Prvenstveno to je neuravnoteženost između ponude i potražnje vina. Ona nije posljedica trenutnog stanja, nego dugotrajnog djelovanja više čimbenika:

- a) stalnog pada potražnje za vinom na EU ali i svjetskom tržištu, što je posljedica promjena u navikama potrošača kao i u promjenama njihovih životnih stilova¹⁰²;
- b) porasta uvoza vina iz zemalja novog svijeta;
- c) financijske neodrživosti intervencionističkih mjera kojima se stvaraju zalihe vina;
- d) priključenja novih država članica, napose Bugarske i Rumunjske, koje ostvaruju znakovitu proizvodnju vina.

94) OJ L 086, 31. 03. 1994.

95) OJ L 152, 11. 06. 1997.

96) OJ L 114, 30. 04. 2002.

97) OJ L 028, 30. 01. 2002.

98) OJ EC L 301, 30. 12. 2002.

99) OJ L 352, 30. 12. 2002.

100) OJ L 35, 06. 02. 2004.

101) Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – *Toward a sustainable European sector*, COM (2006) 319, 22. 06. 2006., (http://ec.europa.eu/agriculture/capreform/wine/index_en.htm)

102) Na vino se u EU troši mnogo više nego u SAD-u i ostatku svijeta. Zadnjih godina u EU se konzumira oko 30 l vina godišnje, dok je ta brojka u SAD-u svega 7.5l godišnje.

U ostvarivanju zacrtanih ciljeva Komisija EU predložila je četiri moguće opcije reforme ZOT-a za vino:

- a) zadržavanje postojećeg stanja uz minimalne promjene,
- b) temeljitu promjenu ZOT-a za vino,
- c) reformu ZOT-a za vino u sklopu reforme Zajedničke poljoprivredne politike,
- d) potpunu deregulaciju tržišta vina.

Na osnovu studije utjecaja svakog od scenarija na tržište vina u EU¹⁰³ Komisija je zaključila da su opcije a, c i d neprihvatljive. Naime, zadržavanje postojećeg stanja ne bi uklonilo proizvodne viškove i povratilo izgubljenu konkurentnost europskih vina. Ovo stajalište dijele i pripadnici industrije vina, koji su uvjereni da je reforma vinskog sektora nužna.

Integracija vinskog sektora unutar reformirane Zajedničke poljoprivredne politike donijela bi mnoge prednosti, ali bi izazvala i dosta tehničkih i finansijskih problema. Naime, glavna prednost koja bi se ostvarila ovim korakom bila bi potpadanje vinograda pod sustav jedinstvenih plaćanja, glavnu okosnicu reformirane poljoprivredne politike. Sustav jedinstvenih plaćanja u kojem se subvencije poljoprivrednicima plaćaju bez obzira na prinose, nudi mnoge prednosti poljoprivrednicima koji žele preći na uzgoj nekih drugih poljoprivrednih vrsta. Problemi koji bi se javili s ovom integracijom odnosili bi se, prije svega, na porast cijena. Naime, ako se ponuda vina ne bi u kraćem roku izjednačila s potražnjom, cijene vina u određenim regijama rapidno bi počele opadati. Štoviše, dio zajedničkog proračuna namijenjen vinogradarima nikako ne bi bio dovoljan za podmirenje svih njihovih troškova.

Zadnja opcija, potpuna deregulacija tržišta vina, imala bi razoran utjecaj na vinski sektor i manifestirala bi se u potpunom nestanku vinograda u onim regijama gdje je proizvodnja vina osnovno sredstvo očuvanja ruralnog razvoja i zaštite okoliša.

Suočena s činjenicom da se proračunska sredstva EAGGF fonda, namijenjena vinskom sektoru, uglavnom troše na popravljjanje grešaka a ne unapređenje sektora, Komisija EU se odlučila na duboku reformu vinskog sektora EU koja će se temeljiti na drukčijem raspoređivanju proračunskih sredstava i stabilizaciji tržišta vina na dulje razdoblje. Prema stajalištu Komisije EU, ova reforma se može ostvariti na dva načina. Prvi način uzima u razmatranje brzo ukidanje prava sadnje i programa krčenja vinograda. Postojeći sustav prava sadnje istječe 1. kolovoza 2010. godine. Zajedno s tim uslijedilo bi i ukidanje programa krčenja vinograda. Vinari bi, nakon tog roka, mogli nastaviti s krčenjem, ali o vlastitom trošku. Uzgojena područja bi potom potpala pod sustav jedinstvenih plaćanja. Države članice bi, bez obzira na to, mogle zadržati pravo ograničavanja područja gdje se proizvodi vino s kontroliranim zemljopisnim podrijetlom.

Drugi prijedlog reforme sastojao bi se od 2 koraka. Prvi korak bi se odnosio na stabilizaciju tržišta kroz mjere usmjerene na krčenje zemljišta pod vinogradima i povratka konkurentnosti. Kako bi se ostvarila konkurentnost, neproduktivni proizvođači bi se, atraktivnim mjerama i velikim premijama, poticali na krčenje svojih vinograda. U cilju što ranijeg prihvaćanja ovih mjera premije bi u prvoj godini ovog programa bile najveće, a onda bi se za svaku godinu postupno smanjivale. Cilj koji bi se nastojao ostvariti je

103) Summary of the impact assessment annexed to the Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – Toward a sustainable European wine sector, Brussels, COM (2006) 319, 22.06. 2006. godine (http://ec.europa.eu/agriculture/capreform/wine/index_en.htm)

400 000 ha iskrčenih vinograda tijekom 5 godina¹⁰⁴. Države članice ne bi mogle ograničiti, kao do sada, primjenu mjera krčenja na svom teritoriju, a odluka o iskorjenjivanju vinograda bila bi prepuštena samim proizvođačima.

Oba scenarija predviđaju ukidanje svih mjera, koje su se pokazale neuspješne, a bile su usmjerene protiv proizvodnih viškova. U prvom redu tu se misli na ukidanje novčanih potpora za destilaciju viškova, privatna skladištenja viškova, te korištenje mošta u druge svrhe.

Nasuprot ukinutim novčanim potporama, svakoj državi članici bi se dodijelile novčane potpore unutar tzv. nacionalnih okvira, koje bi bile usmjerene na modernizaciju vinarskog sektora, a zasnivale bi se na regionalnim različitostima i potrebama.

Iako se usvajanje ovih prijedloga, od strane država članica, očekivalo krajem 2006. godine ili samim početkom 2007. godine, trenutna šutnja čelnika država članica može značiti mnogo stvari, nespремnost na daljnju reformu ili težnju ka radikalnom zaokretu.

ZAKLJUČAK

Usprkos stoljetnoj tradiciji proizvodnje vina u Europi, Europska unija je danas začećena nemogućnošću revitalizacije svoje vinarske industrije i zadržavanja vodećeg položaja među proizvođačima vina. Konkurencija zemalja, novih proizvođača vina, koje invazivnim tržišnim politikama sve više osvajaju prostor europske industrije vina, primorala je čelnike EU na korjenitu reformu postojećeg sustava. Naime, sustav pravila u sklopu ZOT-a za vino, namijenjen reguliranju proizvodnje i prometa vina, u svojoj pedesetogodišnjoj primjeni, pokazao je niz dobrih i loših strana. Bolji životni standard i opstanak vinograda na onim područjima gdje je uzgoj drugih kultura, zbog surovosti prirodnih uvjeta, nemoguć, zasjenjen je pretjeranom proizvodnjom vina i golemim troškovima njezina saniranja. Umjetni izlazi za ostvarene viškove, u vidu primjene mjera destilacije, zabrane sadnje i ograničavanja proizvodnog potencijala, pokazali su se nedostatnim u rješavanju ovih problema. Istodobno, ove mjere ograničavaju europske proizvođače vina stavljajući ih u nezavidan položaj naspram ostalih svjetskih proizvođača vina, koji ne podliježu ovakvim restrikcijama. Međutim, pozitivni učinci, koji su postignuti uvođenjem ovih mjera, govore o njihovoj opravdanosti ali i nužnosti.

Svaka reforma ZOT-a, od njezine uspostave do danas, donijela je određena poboljšanja. Kakav će biti učinak predstojeće reforme, samo će vrijeme pokazati.

COMMON MARKET ORGANISATION FOR WINE IN EU AND IT'S UPCOMING REFORM

Summary

Wine is one of the most important agricultural products in European Union and unlike all others products. Even though Common Market Organisation exists for mostly agricultural products, Common Market Organisation for Wine is the biggest and far more complex then any other. It is comprised, not only from market mechanisms like

104) Komisija predviđa da će se na to utrošiti oko 2.4 milijarde EUR-a.

prices, and trade with third countries, but also many technical aspects of producing and selling wine. Current market situation was established with Council Regulation 1493/1999 and it's main goal was to achieve better market equilibrium between supply and demand of wine. Today, seven years after, Common Market Organization is facing new challenges and it's further reform is inevitable.

Key words: wine, common market organisation for wine, intervention measure, structural measures, surpluses, distillation, aids and subsidies.